

Renada Laura, l'eixida sense retorn

«Re-nada, nada dos cops per la llengua i per la llibertat, per haver-nos fet sentir l'amor per la bellesa, les persones, la llengua, la cultura i la llibertat»

Renada Laura i Joan Portet, un matrimoni d'artistes. Foto: Cedida

Seca com un clau, menuda, inquieta, incessant, apassionada, incisiva, infatigable, un veritable escateret feiner, així era Renada Laura Calmon-Ouillet. Nascuda el 28 d'agost de 1927 a Sant Pau de Fenollet, municipi occità adscrit administrativament a Catalunya Nord, acabava de fer 94 anys, a Elna (Rosselló), on ha mort. Va viure fins als dotze anys a Sant Pau de Fenollet, però tot i que la mare era nada a París i la família tenien la casa pairal a Pesillà de la Ribera (Rosselló), ella es va criar a Vallestàvia (Conflent), als peus del Canigó, d'on eren l'àvia materna i una germana de la mare, de nom Josefina i que no sabia francès, en un entorn totalment catalanoparlant, on va mamar una llengua viva, rica i acolorida, com li recordaven en sentir-la Joan Coromines, Enric Moreu-Rey o A.M. Badia i Margarit. Els estudis secundaris, realitzats durant la II Guerra Mundial i sota l'ocupació nazi, va fer-los a Ceret (Vallespir).

Com que encara no s'havia restablert l'actual Universitat de Perpinyà, hagué de fer els estudis superiors a Montpeller, d'on sortí titulada en lletres i en llengües romàniques (català, francès, espanyol i portuguès), especialitzada en gramàtica històrica i filologia i hi tingué de

professor Joan Amade, de Ceret, un dels fundadors de la Societat d'Estudis Catalans (1906) i de la Revue Catalane (1907), que, el 1920, acompanyà el mariscal Josep Jofre als Jocs Florals de Barcelona, i que animà els poetes joves del nord a escriure en la seva llengua. Amb els anys, els cantants Pere Figueres i Jordi Barre van posar música a alguns dels poemes en català del seu professor, membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

A l'històric Liceu Aragó de Perpinyà va conèixer el seu marit, professor de disseny, Joan Portet, músic i escultor, de qui prengué el cognom amb el qual ja sempre se l'ha identificada com a escriptora: Renada Laura Portet. S'hi va casar el dia del seu aniversari, el 28 d'agost de 1951, i, com era tradició al nord del país, van anar de viatge de noces a la capital, Barcelona, i van estar-s'hi vuit dies. Durant quatre anys, el matrimoni va ser a Algèria, on ella feia de professora d'espanyol, i després a Peiteu i Montmorillon (Nova Aquitània), dotze anys més. A Peiteu, ciutat famosa per haver-hi aturat els àrabs el 732, hi fundà un Ateneu Català, amb una catalana del Principat, un valencià i un andorrà que es reunien al local de l'antic Hotel Fumé, al centre de la ciutat.

A la mort del pare, la parella va tornar a Catalunya, el 1967, però a alguns sectors del catalanisme cultural rossellonès no els va plaure del tot la seva arribada a Perpinyà i l'empenta de qui veien, al principi, com a forastera, talment una nouvinguda. El 1972 aconseguí, malgrat l'oposició dels professors d'alemany, que al Liceu Aragó el català hi entrés com a matèria optativa. Llavors va ser el perpinyanès Enric Guiter, professor universitari a Montpeller, qui va dirigir-li la tesi doctoral i ella ja va decantar-se, plenament, cap al món de la toponímia. Membre de la Societat d'Onomàstica, on féu amistat amb Ramon Amigó, i de la Société Française d'Onomastique, on coincidí amb Marianne Mulon, obres seves d'aquesta especialitat són Els noms de lloc del Rosselló (premi Vila de Perpinyà 1981), Toponímia rossellonesa (1983) i Els coronells de Perpinyà (1988). D'anar sempre a l'arrel de la llengua li quedà l'hàbit de llegir, cada dia, una estoneta en llatí i començar a fer tots de lligams, derivacions i elucubracions entre mots i llengües properes.

Autora, a més, d'obres d'assaig, crítica d'art i literària, narrativa breu i narrativa infantil, novel·la, poesia i teatre, ha estat, doncs, una escriptora completa. Els primers guardons en prosa i poesia els assolí amb la perpinyanesa Companyia Literària de la Ginesta d'Or, entre 1974 i 1976. Amb La casa del notari fou premiada per la Biblioteca Catalana de Perpinyà (1980); guanyà amb Castell Negre el Víctor Català (1981); amb L'esclatxa fou finalista del sant Jordi (1983); amb Rigau&Rigaud ho fou del Pla (2002) i amb Una dona t'escriu obtingué el Ramon Juncosa (2004). El 1990 sortiren Lettera amorosa i Memòries... El 1995, el llibre infantil La petita història de Perpinyà i també l'obra teatral Guillem de Cabestany o el convidat imprevist.

Dues obres més, de la vintena llarga que duen la seva signatura, són El mirall de Duoda, comtessa de Barcelona, duquessa de Septimània (2003) i Duoda, comtessa de Barcelona (2008). S'endinsà en el món de la poesia amb Jocs de convit (1990), Una ombra anomenada oblit (1992), El cant de la Sibil·la (1994) i N'hom (2017) i va escriure també tres assaigs trobadorescos: La llegenda del cor menjat (1994), La viole et l'or i Les Trobairies (1966). Traduí El barber de Sevilla (1994), del francès P.A.Beaumarchais. Primera al nord de les Alberes que gosà navegar, obertament, per les mars de la sexualitat i l'erotisme, el 1988 aparegué El metro de Barcelona, finalista al Premi La Piga de literatura eròtica. Portet ha estat traduïda al francès, l'alemany i l'anglès i, com a literata, apareix en antologies universitàries de mitja dotzena de països.

Ha estat distingida, a França, amb les Palmes Acadèmiques (1988) i, al seu país, amb la Creu de sant Jordi (2004). El 2017, als 90 anys, amb Laura Borràs al davant de la Institució de les Lletres Catalanes i amb Joandomènec Ros presidint l'IEC, va ser objecte d'un homenatge institucional, com a reconeixement a una llarga vida de compromís amb el país i la seva cultura, com van fer-ho també al Casal de Perpinyà, a la Biblioteca de Figueres, al coll de la Manrella i a la Universitat i a l'Ajuntament de Perpinyà. Vaig trucar-li per felicitar-la el dia que feia anys i, tota joiosa i vivaç, com sempre, vaig aconseguir d'entendre, entre crits d'alegria i drings de copes de xampany de rerefons: Aquí, tots parlem català i només català! En crear-se el col·legi de secundària

Comte Guifré, el 1991, a Perpinyà, n'acceptà el càrrec simbòlic de directora, com un servei més al país. Feia ostentació de la vinculació històrica de les terres nord-catalanes amb Mallorca, assegurava, amb un punt de provocació filològica, que mar enllà parlaven "rossellonès", estava orgullosa que el Palau dels reis de Mallorca fos, precisament, a Perpinyà i reivindicava l'escriptora mallorquina Antònia Vicens com un dels grans noms de la nostra literatura.

Jo la vaig conèixer a principis dels setanta, quan l'UCE de Prada era com ella: moderna, de mentalitat oberta, transgressora, dinàmica i catalana, amb el sentit més nacional d'aquest darrer mot. I vam fer-nos amics i professar-nos un afecte mutu que ni els anys, ni els quilòmetres, van aconseguir d'esborrar ni afeblir. Quan, el 1982, vaig estar-me vora dues setmanes a la capital rossellonesa, preparant una Cronologia del catalanisme a Catalunya Nord, que dos anys després guanyava el premi d'assaig a les Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra, a l'Alguer, va deixar-me un pis que tenia al centre de Perpinyà, a tocar de la plaça de la República, perquè m'hi instal·lés amb tota llibertat.

Dona de pèl curt i intel·ligència llarga, tenia també un cert candor, criat a l'ombra del desig personal i l'ambició col·lectiva. A principis dels noranta, vaig gastar-li una broma diguem-ne "patriòtica": Doncs que no saps què ha passat, Renada?-vaig dir-li. El president Pujol acaba de proclamar la independència! A l'instant va cercar amb la mirada el marit, eufòrica, mentre li deia a crits: Joan, Joan, que Catalunya ja és independent! Venguem-nos la casa de Perpinyà i comprem quelcom a Figueres, que jo vull morir-ne en una Catalunya independent!

No ho ha aconseguit. Establerta, els darrers anys, en una residència a Elna, topònim de ressonàncies històriques i culturals tan profundes, ha obert la porta que l'ha duta a "l'eixida sense retorn", com li plaïa d'anomenar la mort. Pocs anys abans havia fet realitat un dels seus darrers desigs de dissident: incorporar-se a la maçoneria. Per a fer-ho en català, va entrar-hi a Barcelona, i havent citat abans Ramon Llull, Pere Gimferrer i Vicent Andrés Estellés, perquè hi quedés clar quin era l'àmbit del seu país, va afirmar en el seu discurs: Potser, l'essencial, per a nosaltres, no és pas de saber, sinó de sentir. Gràcies, Re-nada, nada dos cops per la llengua i per la llibertat, per haver-nos fet sentir l'amor per la bellesa, les persones, la llengua, la cultura i la llibertat.